

Đạo đức nghề nghiệp và vai trò trách nhiệm xã hội của kế toán, kiểm toán viên

Bùi Nhất Giang

Khoa Kinh tế & Quản lý, Trường Đại học Điện lực

Đạo đức nghề nghiệp là một trong những yêu cầu quan trọng nhất đối với người hành nghề kế toán - kiểm toán. Những hành vi nghề nghiệp và quy tắc ứng xử trong kiểm toán là việc đưa ra các quyết định mang tính đạo đức, điều này không nên bị coi là đơn giản và tầm thường. Các hành vi phi đạo đức của kế toán - kiểm toán viên sẽ gây thiệt hại cho doanh nghiệp, nhà đầu tư và xã hội. Tín nhiệm và tin cậy và vốn chính cho bất kỳ ngành nghề nào và là điều quan trọng nhất để ngành nghề đó có thể duy trì và phát triển. Điều này đòi hỏi các ngành nghề nói chung, kế toán- kiểm toán nói riêng phải coi phục vụ cộng đồng như nhiệm vụ chính và lợi ích cá nhân của họ chỉ nằm trong khuôn khổ cung cấp dịch vụ.

1. Mở đầu

Đạo đức là tất cả các quy tắc ứng xử được chia sẻ bởi một cộng đồng cụ thể, các quy tắc dựa trên sự phân biệt giữa thiện và ác. Đạo đức là tất cả các nguyên tắc của chiều hướng quy phạm phổ quát (thường mang tính giáo điều), dựa trên sự phân biệt giữa thiện và ác. Cùng với sự phát triển và tạo ra giá trị trong xã hội, nghề kế toán, kiểm toán đòi hỏi phải có sự thực hành và đạo đức phù hợp, vì thực tế đây là những dịch vụ không chỉ được sử dụng cho một cá nhân hay doanh nghiệp cụ thể nào, mà còn được cung cấp cho công chúng. Vì vậy, kế toán, kiểm toán viên phải tuân thủ các nguyên tắc đạo đức. Đạo đức trong kế toán, kiểm toán đòi hỏi người kế toán, kiểm toán viên phải có kiến thức và kỹ năng chuyên môn phù hợp với lĩnh vực, nhiệm vụ mà họ dự định thực hiện để có thể cung cấp các dịch vụ hiệu quả cho người sử dụng lao động và khách hàng của họ.

Kế toán, kiểm toán viên có nghĩa vụ với các cổ đông, chủ nợ, nhân viên, nhà cung cấp, chính phủ, ngành kế toán và công chúng nói chung. Các cổ đông, cổ đông tiềm năng và những người sử dụng báo cáo tài chính khác phụ thuộc rất nhiều vào báo cáo tài chính năm do kế toán viên lập, vì đây là một trong những nguồn thông tin quan trọng để họ đưa ra quyết định đầu tư sáng suốt. Như vậy một lần nữa có thể thấy yêu cầu cấp thiết việc tuân thủ đạo đức của các chuyên gia trong lĩnh vực kế toán kiểm toán.

Trong nhiều năm, các cáo buộc và vụ bê bối về hành vi phi đạo đức đa phần hướng tới các nhà quản lý nói chung và một bộ phận kế toán, kiểm toán viên nói riêng ở hầu hết mọi thành phần trong xã hội, bao gồm chính phủ, doanh nghiệp, tổ chức từ thiện và thậm chí cả tôn giáo. Tuy nhiên, hiện nay xã hội ngày

càng phát triển, tính cạnh tranh của thị trường ngày càng cao, bất kỳ tổ chức nào thiếu cân nhắc về mặt đạo đức đều có thể đánh mất niềm tin của nhà đầu tư vào độ tin cậy của những số liệu cung cấp sẽ không tồn tại và phát triển lâu dài.

2. Bản chất của nghề kế toán

Kế toán được con người phát minh ra và có thể hiểu đó là một nhóm các quy tắc và phương pháp được phân loại theo ứng dụng cũng như thông tin kinh tế và tài chính của chúng, được tổng hợp dưới dạng báo cáo kế toán và được những người quan tâm sử dụng. Mục tiêu chính của kế toán là trình bày thông tin về hoạt động kinh tế của cá nhân hoặc tổ chức. Ban đầu chỉ có chủ sở hữu doanh nghiệp có nhu cầu về những thông tin này, nhưng sau này, khi xu hướng nền kinh tế trở nên phức tạp và có tính hệ thống hơn, số lượng người cần sử dụng báo cáo tài chính ngày càng gia tăng. Do đó, vai trò của kế toán đã được thay đổi thành việc trình bày những thông tin có ích về hoạt động kinh tế cho nhiều người hoặc nhóm người, những người có quyền hợp pháp được biết các hoạt động của tổ chức, ví dụ như: nhà đầu tư tiềm năng, nhà cung cấp, nhà phân phối, cơ quan quản lý nhà nước,... Ngày nay, kế toán viên, bao gồm cả nhân viên trong các doanh nghiệp nhà nước và doanh nghiệp tư nhân, phải tuân theo các nguyên tắc, quy tắc, quy định và chuẩn mực đạo đức chung của cộng đồng. Ngoài việc có phẩm chất đạo đức và ứng xử cá nhân trong nghề nghiệp, kế toán viên chuyên nghiệp phải tuân thủ các quy tắc đạo đức nghề nghiệp của kế toán viên chuyên nghiệp khi thực hiện công việc đã được cơ quan kiểm toán có liên quan quy định.

3. Kế toán và đạo đức

3.1. Sự cần thiết phải đề cao đạo đức nghề nghiệp trong kế toán, kiểm toán

Trước sự phát triển kinh tế hiện nay, kế toán là một nghề nghiệp quan trọng không thể thiếu trong hệ thống kinh tế hiện tại. Kế toán là một kỹ thuật được xây dựng để hỗ trợ các cá nhân nhằm theo dõi hiệu quả của các giao dịch kinh tế. Ý thức trách nhiệm trước công chúng là đặc điểm nổi bật nhất của nghề kế toán so với các nghề khác. Người dân và xã hội đặt sự tin tưởng và kỳ vọng vào chất lượng dịch vụ do kế toán viên và kiểm toán viên cung cấp. Tuy nhiên, sự tin cậy này chỉ có thể được duy trì khi kế toán, kiểm toán viên chuyên nghiệp cung cấp dịch vụ của họ ở mức xứng đáng với sự tin tưởng của xã hội. Vì vậy, thông tin do kế toán, kiểm toán trình bày phải đem lại hiệu quả rõ rệt, đáng tin cậy, thực tế và khách quan.

Nguyên nhân cần tuân thủ nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp kế toán, kiểm toán bao gồm:

- Gian lận: Gian lận là hành động có chủ ý do một hoặc nhiều cá nhân từ người quản lý, nhân sự hoặc bên thứ ba thực hiện nhằm trình bày báo cáo tài chính không đúng quy định và có thể bao gồm các trường hợp sau:

Thao túng, giả mạo hoặc thay đổi tài liệu, bằng chứng

Ghi chép giao dịch không cần chứng từ chứng minh

Ghi chép không đầy đủ hoặc ghi lặp lại nhiều lần

Trình bày không đúng các bằng chứng tài chính về giao dịch hoặc bỏ sót chứng trong các tài liệu;

Không tuân thủ các quy định về tài chính, thuế và các quy định liên quan.

- Lạm dụng tài sản
- Bỏ qua các biện pháp kiểm soát nội bộ để sử dụng tài sản sai mục đích
- Buộc cấp dưới ghi chép giao dịch không đúng quy định
- Thông đồng với kiểm toán viên để không tiết lộ thông tin vi phạm tài chính
- Áp dụng không đúng thủ tục kế toán
- Cung các thiếu thông tin liên quan về giao dịch hoặc trình bày thông tin không phù hợp cho kiểm toán viên và các cơ quan liên quan
- Tiết lộ thông tin bí mật của tổ chức cho đối thủ và những đối tượng khác.
- Không trích lập đủ dự phòng để khấu trừ giá trị hàng tồn kho và các chi phí chưa được ghi nhận;
- Cung cấp thiếu thông tin hoặc trình bày thông

tin không phù hợp trên thị trường vốn nhằm ảnh hưởng đến tỷ giá chứng khoán

Có thể nói, đạo đức nghề nghiệp là rất quan trọng đối với các kế toán, kiểm toán viên chuyên nghiệp và những cá nhân sử dụng dịch vụ kế toán.

3.2 Các nguyên tắc đạo đức trong kế toán, kiểm toán

Việc tuân thủ các nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp là cần thiết để các kế toán, kiểm toán viên chuyên nghiệp đạt được các mục tiêu nghề nghiệp.

Mỗi hiệp hội nghề nghiệp về kế toán, kiểm toán đều đặt ra nguyên tắc đạo đức riêng. Ở nước ta, nguyên tắc đạo đức cơ bản nghề nghiệp kế toán, kiểm toán được quy định tại Phần A Thông tư 70/2015/TT-BTC về Chuẩn mực đạo đức nghề nghiệp kế toán, kiểm toán do Bộ trưởng Bộ Tài chính ban hành. Hầu hết các nguyên tắc đạo đức đều có nhiều điểm tương đồng và đều mang lại hiệu quả, độ tin cậy, giá trị và tính chuyên nghiệp của Kế toán và Kiểm toán. Các nguyên tắc chủ yếu quan trọng nhất của đạo đức nghề nghiệp kế toán và kiểm toán như sau:

(a) Tính chính trực: Phải thẳng thắn, trung thực trong tất cả các mối quan hệ chuyên môn và kinh doanh;

(b) Tính khách quan: Không cho phép sự thiên vị, xung đột lợi ích hoặc bất cứ ảnh hưởng không hợp lý nào chi phối các xét đoán chuyên môn và kinh doanh của mình;

(c) Tôn trọng lợi ích của các bên liên quan: Phải quan tâm đến lợi ích của tất cả các bên liên quan bao gồm cộng đồng, kế toán, kiểm toán viên chuyên nghiệp, chủ doanh nghiệp và nhân viên.

(d) Trách nhiệm: Hiểu biết về chuyên môn, đạo đức và pháp lý là yêu cầu bắt buộc khi làm nghề này.

(e) Năng lực chuyên môn và tính thận trọng: Thể hiện, duy trì sự hiểu biết và kỹ năng chuyên môn cần thiết nhằm đảm bảo rằng khách hàng hoặc chủ doanh nghiệp được cung cấp dịch vụ chuyên môn có chất lượng dựa trên những kiến thức mới nhất về chuyên môn, pháp luật và kỹ thuật, đồng thời hành động một cách thận trọng và phù hợp với các chuẩn mực nghề nghiệp và kỹ thuật được áp dụng;

(g) Tính bảo mật: Phải bảo mật thông tin có được từ các mối quan hệ chuyên môn và kinh doanh, vì vậy, không được tiết lộ bất cứ thông tin nào cho bên thứ ba khi chưa được sự đồng ý của bên có thẩm quyền, trừ khi có quyền hoặc nghĩa vụ phải cung cấp thông tin theo yêu cầu của pháp luật hoặc cơ quan quản lý hoặc tổ chức nghề nghiệp, và cũng như không được sử dụng thông tin vì lợi ích cá nhân của kế toán viên, kiểm toán viên chuyên nghiệp hoặc của bên thứ ba;

(h) Tính độc lập: Khả năng duy trì tính trung lập của kiểm toán viên chuyên nghiệp nhằm đem lại lợi ích trực tiếp hoặc lợi ích gián tiếp cho các đối tượng liên quan. Đây là một trong những nguyên tắc đạo đức quan trọng.

(i) Tư cách nghề nghiệp: Phải tuân thủ pháp luật và các quy định có liên quan, tránh bất kỳ hành động nào làm giảm uy tín nghề nghiệp của mình.

(k) Tôn trọng phạm vi và loại dịch vụ: Điều này chỉ ra giới hạn về phạm vi dịch vụ và công việc cần đáp ứng phù hợp với vai trò chuyên môn.

(l) Tôn trọng các tiêu chuẩn kỹ thuật, chuyên môn: Kế toán viên chuyên nghiệp phải thực hiện nhiệm vụ chuyên môn theo đúng chuyên môn, kỹ thuật có liên quan. Kế toán viên chuyên nghiệp có nhiệm vụ cung cấp cho khách hàng hoặc người sử dụng lao động những kỹ năng và sự quan tâm phù hợp với các yêu cầu về tính chính trực, khách quan và tính độc lập. Ngoài ra, phải tuân thủ các tiêu chuẩn chuyên môn, kỹ thuật do: IFAC, IASB CECCAR, CAFR và pháp luật liên quan ban hành.

k) Tác phong chuyên nghiệp: Kế toán viên chuyên nghiệp phải tuân thủ các luật và quy định có liên quan và nên tránh mọi hành động có thể làm mất uy tín của nghề nghiệp.

4. Vai trò trách nhiệm xã hội của kế toán, kiểm toán viên

Trách nhiệm xã hội được định nghĩa việc các công ty có nghĩa vụ đối với các bên liên quan phải tiến hành các hoạt động theo mục tiêu phát triển bền vững trên các khía cạnh kinh tế, xã hội và môi trường. Theo một số nghiên cứu quốc tế, trách nhiệm xã hội của kiểm toán viên bao gồm: trách nhiệm với thị trường và người tiêu dùng, trách nhiệm về bảo vệ môi trường, trách nhiệm với người lao động, trách nhiệm chung với Chính phủ và cộng đồng. Như vậy, trách nhiệm của một người kế toán, kiểm toán không chỉ là đáp ứng nhu cầu của một cá nhân riêng biệt nào mà phải mở rộng ra toàn xã hội, cung cấp những thông tin mà xã hội cần.

Sản phẩm chính của kế toán là Báo cáo tài chính và báo cáo này được cung cấp cho các cá nhân, tổ chức bên ngoài quan tâm, được lập dựa trên các nguyên tắc kế toán và được kiểm toán trước khi công bố. Thêm vào đó, kiểm toán phải được thực hiện bởi một kiểm toán viên độc lập chuyên nghiệp để xác minh tính chính xác và trung thực của báo cáo dưới dạng báo cáo kiểm toán. Chất lượng hoạt động kiểm toán ảnh hưởng rất lớn tới quyết định của các nhà đầu tư, các cổ đông nói riêng cũng như tính minh bạch của thị trường tài chính nói chung

(Trần Phương Thùy, 2022). Vì vậy, trách nhiệm xã hội của kế toán, kiểm toán viên là đảm bảo lợi ích chung của một cộng đồng người hay tổ chức mà một kế toán, kiểm toán viên phục vụ, bao gồm cả khách hàng, người cho vay, các chính phủ, nhà tuyển dụng, người lao động, nhà đầu tư, nhóm kinh doanh và tài chính, và những người phụ thuộc vào công việc của kế toán, kiểm toán viên.

5. Kết luận

Đạo đức nghề nghiệp nhằm mục đích nâng cao uy tín của nghề kế toán, kiểm toán từ đó sẽ dẫn tới sự cải thiện hình ảnh về tính chuyên nghiệp lâu dài. Đối với kế toán, kiểm toán, đạo đức nghề nghiệp là chỉ số đo lường hành vi phù hợp và là công cụ để xác định các mối quan hệ, hành vi đúng - sai. Trên thực tế, các nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp giải thích trách nhiệm của kế toán, kiểm toán viên chuyên nghiệp đối với khách hàng, các bên liên quan và cộng đồng. Thật vậy, trong thế giới ngày nay thiếu đạo đức thì niềm tin sẽ bị đổ vỡ, sự tin cậy giữa con người sẽ bị lung lay. Nói cách khác, từ những việc nhỏ nhất, tham gia vào một cuộc trò chuyện đơn giản hay bất kỳ công việc nào khác đều cần có những nguyên tắc đạo đức. Việc nâng cao ý thức, khơi dậy niềm tự hào về nghề kế toán, kiểm toán, tính chuyên nghiệp và mong muốn thực hiện những lý tưởng cao đẹp cho cộng đồng của sinh viên ngành kế toán, kiểm toán là vô cùng cần thiết. Việc nâng cao hiểu biết và tuân thủ được nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp sẽ giúp nghề kế toán và kiểm toán có thể đóng vai trò lịch sử trong sự phát triển công bằng của các quốc gia./.

Tài liệu tham khảo

Accounting Ethics (2010). Responsibility Versus Creativity Annals of the University of Petroșani, Economics, 10(3), 349-356.

American Institute of Certified Public Accountants(1988). AICPA Code of Professional Conduct. Jersey City.

Beshkooh, M., & Hassanzadeh, A., & Moradi Pour, M. (2012). The importance of ethics in accounting, Audit, 61

Trần Phương Thùy, 2022, Trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp kiểm toán, Cổng thông tin điện tử Kiểm toán nhà nước Việt Nam, <https://sav.gov.vn/Pages/chi-tiet-tin.aspx?ItemID=1911&l=Nghiencuutraodoi> (accessed 05 04, 2024)

Thông tư 70/2015/TT-BTC, Ban hành chuẩn mực đạo đức nghề nghiệp kế toán, kiểm toán, Bộ tài chính.